

КРИМІНАЛІСТИЧНА ТЕХНІКА ТА МЕТОДИКА

УДК 62-1/-9

М.А. Скоробагатько,
кандидат юридичних наук,
Ю.В. Вересенко

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ ДИНАМІЧНИХ ВИПРОБУВАНЬ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СУДОВО- БАЛІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті розглядаються деякі особливості проведення судово-балістичної експертизи відповідними спеціалістами експертно-криміналістичних підрозділів МВС України, а також проблематика технічного забезпечення проведення експериментального відстрілу зброї для забезпечення здійснення динамічних випробувань. Ви-світлено авторське бачення можливості вдосконалення технічного забезпечення проведення динамічних випробувань під час виконання судово-балістичних досліджень.

Ключові слова: забезпечення, судово-балістична експертиза, відстріл, зброя, система для дистанційного відстрілу.

В статье рассматриваются некоторые особенности проведения судебно-баллистической экспертизы соответствующими специалистами экспертно-криминалистических подразделений МВД Украины, а также проблематика технического обеспечения проведения экспериментального отстрела оружия для обеспечения осуществления динамических испытаний. Отражено авторское виденье возможности усовершенствования технического обеспечения проведения динамических испытаний во время выполнения судебно-баллистических исследований.

Ключевые слова: обеспечение, судебно-баллистическая экспертиза, отстрел, оружие, система для дистанционного отстрела.

This paper discusses some features of forensic ballistics appropriate professional forensic units of the Ukrainian Interior Ministry, as well as the problems of logistics of the pilot weapons shooting to ensure the implementation of dynamic testing. Author's vision of the ways of an improvement of the logistics of dynamic tests during the execution of the forensic ballistic investigations is reflected.

Keywords: security, forensic ballistics, shooting, weapon system for remote shooting.

Відповідно до статті 1 Закону України “Про судову експертизу” судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об’єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у

провадженні органів досудового розслідування чи суду. Судова експертиза надає істотну допомогу в розслідуванні злочинів [1, ст. 1].

Як свідчить практична діяльність підрозділів досудового слідства, більшість злочинів розкриваються завдяки призначенню й проведенню судової експертизи за відповідним видом і напрямом. Пройшовши тривалий шлях розвитку, на цей час вона є самостійним науковим напрямом, у якому розроблена загальна теорія і визначено її місце в системі наукового знання.

Серед широкого розмаїття видів експертних досліджень, які наразі здійснюються фахівцями експертно-криміналістичних підрозділів Міністерства внутрішніх справ України, одним із найбільш розповсюджених напрямів є саме судово-балістична експертиза, проведення якої, зазвичай, пов'язане з дослідженням та випробуванням вогнепальної, пневматичної зброї та пристроїв для відстрілу патронів, споряджених металевими снарядами несмертельної дії.

Під час судово-балістичної експертизи відповідні спеціалісти експертно-криміналістичних підрозділів, зазвичай, встановлюють вид, зразок (модель) вогнепальної зброї за стріляними кулями, гільзами, слідами пострілу; конкретний екземпляр зброї за стріляними кулями та гільзами; справність і придатність до стрільби зброї та боєприпасів; однорідність патронів, куль, гільз, шроту, картечі; обставини, пов'язані із застосуванням вогнепальної зброї (рикошет кулі; відповідність калібрів зброї і патронів, використаних для стрільби; кількість зроблених пострілів; місцезнаходження особи, яка стріляла; напрям і дистанцію пострілу; взаєморозташування перешкоди і зброї в момент пострілу).

Водночас одним із найбільш важливих питань, які ставляться перед судовим експертом, є: встановлення належності саморобних стріляючих пристроїв і патронів до них до вогнепальної зброї і боєприпасів; встановлення способу виготовлення саморобних вогнепальних пристроїв.

У межах обраної теми дослідження необхідним вбачається з'ясування сутності таких понять, як саморобний вогнепальний пристрій, а також звернення уваги на деякі критерії, яким повинен відповідати такий пристрій для визнання його вогнепальною зброєю.

Так, зокрема, відповідно до положень Методики встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів) (далі – Методики), у змісті якої визначено основні положення про порядок і умови встановлення належності об'єктів до вогнепальної зброї та їх придатності до стрільби, вогнепальну зброю можна класифікувати, зокрема:

за способом виготовлення:

– вогнепальна зброя промислового виробництва – зброя, виготовлена підприємствами й фірмами-виробниками в умовах технічно оснащеного промислового виробництва з дотриманням вимог відповідних державних чи фірмових стандартів і визначених технічних умов;

– вогнепальна зброя кустарного виробництва – зброя, виготовлена майстрами-зброярами в умовах офіційної підприємницької чи іншої діяльності в кустарних майстернях, за своїми характеристиками близька до промислової зброї, але за ступенем якості та (або) одноманітності зовнішнього оформлення, конструкції та розмірів не відповідає стандартам промислового виробництва;

– перероблена вогнепальна зброя – зброя промислового виробництва, у якій саморобним або кустарним способом змінені деякі деталі чи вузли, у результаті

чого вона набула нових характеристик (як правило, використання іншого зразка боєприпасу або перехід до іншої видової групи вогнепальної зброї);

– вогнепальна зброя, виготовлена шляхом переробки виробів, що не були вогнепальною зброєю – газова й пневматична зброя, сигнальні та інші пристрої спеціального, господарсько-побутового, промислового призначення, у конструкцію яких саморобним або кустарним способом внесено зміни, внаслідок чого вони набули властивостей вогнепальної зброї;

– саморобна вогнепальна зброя – зброя, виготовлена та зібрана саморобним способом з деталей і частин цілком саморобного виготовлення чи з використанням окремих деталей і частин зброї та (або) виробів іншого призначення промислового чи кустарного виробництва [2].

Розглянувши способи виготовлення вогнепальної зброї, слід звернути увагу на зміст пунктів 2.1, 2.2, 2.3 Методики, відповідно до яких: 1) зброя – спеціально виготовлені пристрої, які призначені для неодноразового ураження (знищення, ушкодження) цілей у збройній боротьбі, полюванні, спорті та для самооборони; вогнепальна зброя – така зброя, що призначена для ураження цілей снарядами, що одержують направлений рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння металевого заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані; 3) стрілецька вогнепальна зброя – нарізна вогнепальна зброя калібром до 20 мм та гладкоствольна вогнепальна зброя до 4-го калібру включно [2].

З огляду на викладене вище, слід звернути увагу на деякі особливості зазначених понять. Так, зокрема, проаналізувавши зміст цих понять, можна впевнитись, що зброя загалом і вогнепальна зброя зокрема має відповідати критерію надійності та безпечності використання задля можливості віднесення її до категорії зброї.

У зв'язку з цим, Методика містить відповідні норми. Так, зокрема, пунктом 3.1 Методики передбачено, що належність об'єкта до вогнепальної зброї визначається за наявністю в нього сукупності таких загальних криміналістичних ознак:

– призначення для ураження цілей на відстані снарядами, що одержують направлений рух за рахунок енергії згоряння металевих зарядів, при відсутності прямого господарсько-побутового, виробничого, спеціального призначення;

– придатність для неодноразового ураження цілей [2].

Придатність для ураження цілей при можливості неодноразового використання об'єкта визначається за наявністю:

– конструктивної можливості проведення пострілів із забезпеченням снарядом енергетичних характеристик, достатніх для ураження цілі;

– надійності конструкції: придатності її для неодноразового проведення пострілів без руйнування (ушкодження) конструкції.

У свою чергу, надійність конструкції об'єкта дослідження повинна забезпечувати можливість здійснення з нього неодноразових (більше одного) пострілів без руйнування конструкції або її ушкодження, що завадило б подальшому проведенню пострілів.

Водночас вирішення цього питання можливе під час проведення динамічних випробувань відповідних об'єктів дослідження судовим експертом. Однак проведення таких практичних випробувань у межах виконання експертами судово-балістичних досліджень може становити загрозу життю і здоров'ю відповідного

спеціаліста, який проводить таке випробування, внаслідок загрози конструктивного руйнування об'єкта дослідження під час здійснення пострілу.

Саме тому питання проведення експериментальної стрільби в межах динамічних випробувань спеціалістами експертно-криміналістичних підрозділів регламентовані Методикою.

Зокрема, в п. 7.4.8 йдеться про те, що експериментальна стрільба проводиться з використанням пристрою дистанційного керування стрільбою, устаткування (пристроїв) для визначення швидкості польоту снарядів або їхньої кінетичної енергії та кулевловлювача або мішені, які забезпечують ефективне гальмування снарядів, вистріляних з вогнепальної стрілецької зброї [2].

Цікаво, що відповідні СОУ 78-19-002:2010 та ГСТУ 78-41-002-97 (далі – СОУ та ГСТУ), які регламентують питання проведення динамічних експериментальних відстрілів, містять норми, які зобов'язують використовувати системи для проведення дистанційних, експериментальних відстрілів зброї [3; 4].

Однак, незважаючи на логічність та практичну доцільність такого підходу щодо технічного забезпечення проведення динамічних випробувань у межах здійснення судово-балістичної експертизи, практичний аспект вирішення питання проведення експериментальних відстрілів конструктивно ненадійної зброї відрізняється від того, що декларується положеннями Методики, а також СОУ та ГСТУ. Де-факто, зазначене можна пояснити тим, що більшість практичних експертно-криміналістичних підрозділів не забезпечені системами для дистанційного експериментального відстрілу зброї.

Підгрунтя означеної проблеми, на нашу думку, полягає в тім, що подібне обладнання не виготовляється серійно вітчизняними підприємствами. Водночас закордонні зразки мають вартість, яка на сьогодні не дозволяє забезпечити оснащення всієї сукупності тих експертно-криміналістичних підрозділів, які проводять судово-балістичні дослідження.

Вирішення означеної проблеми і, як наслідок, здійснення вдосконалення технічного забезпечення проведення динамічних випробувань під час виконання судово-балістичних досліджень, на наш погляд, полягає в співпраці підрозділів Експертної служби МВС України з Державним науково-дослідним інститутом МВС України (далі – Інститут), який має вагомі напрацювання в означеній сфері.

У межах теми нашого дослідження зазначимо, що у 2015 році фахівцями Інституту було отримано Патент України № 99808. Система для дистанційного відстрілу зброї. Опубл. 25.06.2015, Бюл. №12, що дає можливість здійснити виготовлення зазначеної системи для потреб Експертної служби МВС України [5].

Тож для здійснення експертних вимірювань, проведення балістичних випробувань, сертифікації зброї та спеціальних засобів самозахисту пропонується створення системи для дистанційного експериментального відстрілу зброї.

Система для дистанційного відстрілу зброї повинна складатися з:

- 1) пристрою для дистанційного відстрілу зброї, який містить у собі:
 - основу, на якій розміщено робочий стіл з трьома вузлами кріплення зброї, які з'єднані з робочим столом за допомогою амортизуючого елемента;
 - регулятор нахилу стола відносно основи;
 - регулятор висоти робочого столу;

- захисний кожух;
- систему електромеханічного спуску.
- 2) вимірювача швидкості кулі;
- 3) кулевловлювача;
- 4) пристрою для кріплення об'єктів руйнування та дослідження;
- 5) лазерного цілевказувача, який закріплено на робочому столі.

Вимірювач швидкості кулі та кулевловлювач необхідно закріплювати на одній платформі за допомогою змінних елементів кріплення.

Наявність у системі вимірювача швидкості кулі, кулевловлювача, пристрою для кріплення об'єктів руйнування й дослідження та лазерного цілевказувача дозволяє здійснювати експертні вимірювання та балістичні випробування для сертифікації зброї та спеціальних засобів самозахисту.

Пристрій для дистанційного відстрілу зброї, пристрій для кріплення об'єктів руйнування й дослідження та вимірювач швидкості кулі з кулевловлювачем, які закріплені на платформі змінними елементами кріплення є автономними конструктивними елементами системи. Це дозволяє при необхідності випробувань різних видів зброї або засобів самозахисту здійснювати такі компонування системи, а саме:

- для проведення експертних вимірювань експерту необхідна наявність у системі пристрою дистанційного відстрілу зброї, вимірювача швидкості кулі та кулевловлювача;

- для проведення балістичних випробувань для сертифікації зброї необхідна наявність пристрою дистанційного відстрілу зброї з лазерним цілевказувачем та вимірювача швидкості кулі;

- для проведення балістичних випробувань для сертифікації спеціальних засобів самозахисту (наприклад бронезилетів) необхідне застосування пристрою дистанційного відстрілу зброї з лазерним цілевказувачем, вимірювача швидкості кулі та пристрою для кріплення об'єктів руйнування й дослідження.

Робота системи для дистанційного відстрілу зброї пояснюється на кресленні, див. рис. 1, де зображено основний вид системи.

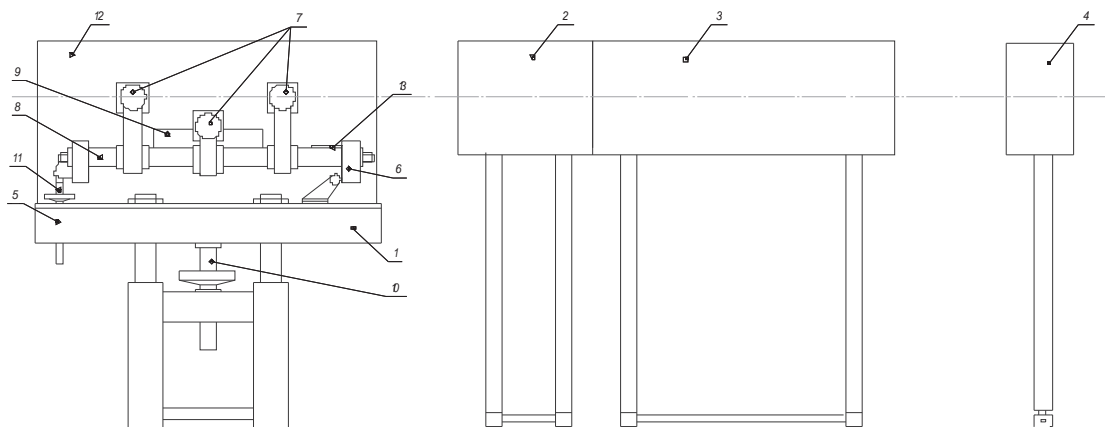

Рис. 1. Креслення пристрою для дистанційного відстрілу зброї.

Система для дистанційного відстрілу зброї містить пристрій для дистанційного відстрілу зброї – 1, вимірювач швидкості кулі – 2, кулевловлювач – 3 та пристрій для кріплення об'єктів руйнування та дослідження – 4.

Пристрій для дистанційного відстрілу зброї 1 складається з основи – 5, на якій розміщено робочий стіл – 6, що містить три вузли кріплення зброї – 7, які з'єднані з робочим столом – 6 за допомогою амортизуючого елемента – 8, системи електромеханічного спуску – 9, регулятора висоти столу – 10, регулятора нахилу стола відносно основи – 11, лазерного цілевказувача – 13 та захисного кожуха – 12.

При здійсненні судовим експертом дистанційних експериментальних відстрілів зброї запропонована система працює таким чином: на робочому столі – 6 пристрою для дистанційного відстрілу зброї – 1 зброю фіксують вузлами кріплення – 7 та підключають до неї лазерний цілевказувач – 13. Систему електромеханічного спуску – 9 підключають до спускового гачка зброї. За допомогою регулятора нахилу стола – 11 та регулятора висоти основи – 10 здійснюється наведення в точку прицілювання зброї в кулевловлювачі – 3. При передачі команди від пульта керування до системи електромеханічного спуску – 9 відбувається постріл.

Таким чином, система дозволяє здійснювати експертні вимірювання та балістичні випробування під час проведення судово-балістичної експертизи, сертифікації зброї та спеціальних засобів самозахисту.

На нашу думку, систему можна рекомендувати до застосування в роботі експертно-криміналістичних підрозділів і лабораторій випробувань зброї та спеціальних засобів самозахисту. Технічне оснащення відповідних експертно-криміналістичних підрозділів зазначеними системами дозволить не тільки вдосконалити технічне забезпечення проведення динамічних випробувань під час виконання судово-балістичної експертизи, а й, що особливо важливо, ліквідувати загрозу життю і здоров'ю відповідного спеціаліста, який проводить випробування об'єктів дослідження, внаслідок можливого конструктивного руйнування такого об'єкта під час здійснення пострілу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 28. – Ст. 232.
2. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (проведення пострілів) / ДНДЕКЦ МВС України ; ДЕЗП Мінюсту України ; [Гамов Д.Ю.]. – К., 2012. – 34 с.
3. СОУ 78-19-002:2010. Пістолети та револьвери стартові. Загальні технічні вимоги, вимоги безпеки. Методи контролювання. – Введ. 2010–04–22.
4. ГСТУ 78-41-002-97. Зброя мисливська та спортивна. Вимоги безпеки. Методи випробувань на безпеку. – Введ. 1997–08–20.
5. Пат. України № 99808. Система для дистанційного відстрілу зброї / Т.О. Проценко, Д.В. Смерницький, Ю.Д. Кучинський, Ю.В. Вересенко, М.А. Скоробагатько ; заявл. 29.12.2014 ; опубл. 25.06.2015, Бюл. № 12. – 4 с.

Отримано 26.10.2015.